

Rakkere.

Blandt Hillerslev Sogns Beboere bør ogsaa nævnes nogle af de mange Rakkere, som holdt til her i Nærheden af Tinget og Galgen. Flere af dem nedstammer rimeligvis fra de Bøddelknægte, som gik Bøddelen tilhaande, eller fra Bøddelen selv, og deres Hverv var at udføre alt det Arbejde, som ærlige Folk ikke vilde give sig af med. De optræder derfor som Hestegildere, Svinesnidere, Skorstensfejere og Natmand, der skulde bortføre Aadsler, Skarn og lignende, alt, hvad andre ikke vilde have med at gøre. Selvdøde Dyrs Kroppe havde man en vis Sky for at røre ved, og det blev en af Rakkernes væsentligste Opgaver at flaa selvdøde Heste, Køer og Faar og sørge for, at Kroppene blev ført bort og gravet ned. Ordet Rakker stammer fra nedertysk Racker (af rakken, skaffe Urenligheder bort).

Mange af Rakkerne var skikkelige Folk, men flere af dem var brutale og hengivne til Drik og Slagsmaal. Deres Særstilling og det, at andre Mennesker ikke vilde have med dem at gøre, maatte let føre til, at de selv kom til at betragte sig som Udskud, der ikke behøvede at undse sig for at begaa Handlinger, som den almindelige Moral fordømte, eller det kunde føre til, at de ligefrem handlede i Desperation. Slagsmaal og Drab er der i hvert Fald rigeligt af, hvor Rakkerne optraadte, ikke alene naar de kom i Berøring med andre Mennesker, men ogsaa indenfor deres eget Samfund.

I Sallinge paa Sandholts Gods boede 1666 Jørgen Nielsen Svinesnider. Hans Søn, Niels Jørgensen, som boede i Vejle, var paa Brobyværk kommet i Strid med en Soldat Anders Mikkelsen, og Striden endte med, at Soldaten dræbte Niels Jørgensen. I et saadant Tilfælde traadte Herredets Sandemand i Virksomhed, hvorefter Sagen endelig blev paadømt ved Landstinget.

18. Juni 1667 blev Jørgen Nielsen selv og hans anden Søn overfaldet i Svendborg af "en ganske Parti Rakker Pak", som havde sammenrottet sig med Rakkerne fra Hillerslev. Medens Jørgen Nielsen kun fik to Skud i sit ene Ben og blev truet paa Livet, faldt Sønnen for Rakkernes Kugler. Jørgen Nielsen hørte vistnok ikke til de egentlige Rakkere, men var optraadt indenfor Sognet som deres Konkurrent og har derfor maattet undgælde.

I Hillerslev boede Jørgen Rakker. En Datter af ham, Maren Jørgensdatter, blev gift med Diderik Hejdensen fra Sallinglunde Mølle.

En Søn, Rasmus Jørgensen, boede i Vantinge. Til ham kom Fredag før Pinse 1668 om Morgenen tidlig Røde Rasmus Rakker i Hillerslev tilligemed 8 Karlspersoner og 2 Kvinder, hvoriblandt Thomas Bøddel og Peder Rakker i Odense, Laurits Skorstensfejrer ved Middelfart og Peder Kæltring i Ølsted. At de havde ondt i Sinde fræmgik af, at Mændene var bevæbnet hver med en Bøsse og Degen (Kaarde) og Kvinderne med en Stridshammer. Rasmus Jørgensen og hans Hustru løb over til Naboens og skjulte sig paa Loftet, men blev snart opdaget af Rakkerne, som begyndte at skyde op til dem. En dristig Rakkerdreng vovede sig op ad Stigen med sin Bøsse, og da Rasmus Jørgensen saa, at hans og hans Hustrus Liv var i Fare, skød han selv efter Rakkerdrengen, som styrtede død ned i Porten. Da nu Rakkerne fornå, at de ingen Skade kunde gøre ham med deres Skyden paa Loftet, truede de med at sætte Ild paa hans Hus, hvad dog blev forhindret af hans Husbond Polmer Rosenkrantz til Søgaard og Bymændene.

Saadanne Slagsmaal gav Anledning til, at Kong Frederik III. udstedte Forordningen om Løsgængere i Fyn af 9. Sept. 1668:

"... eftersom Vi kommer udi Erfaring, ej ringe Usikkerhed at foraarsages formedelst adskillige Løsgængere, som i vort Land Fyn hos Hestegildere, Skorstensfejere og deslige Folk tilholder. Da er vores naadigste Villie og Befaling, at ingen af slig Løsgængere maa her efter bære eller hos sig have Kaarder, Bøsser, Pistoler og deslige Gevær. Hvo der med befindes, skal paaagribes og efter foregaaende lovlig Dom straffes i Jern paa Bremerholm."

Rasmus Jørgensens Broder, Svinesnider Jonas Jørgensen i Sørup, var tilligemed Anders Skytte i Sørup nogen Tid derefter, den 26. Juni, i Hillerslev, hvor Rakkerknægtene havde skudt paa dem under en Tumult i Albrecht Pedersens Hus. Men selv havde de overfaldet Albrecht Pedersen og hans Hustru, slaaet 4 Vinduer ud og skudt 11 Kugler og Hagl gennem Vinduet mod Skorstenen, bag hvilken hans Hustru havde søgt Skjul, efter at de med deres Bøsse havde tilføjet hende to blodige Saar i Hovedet og paa den ene Skulder. Nogen Tid forinden havde Jonas Jørgensen været i Gelskovs Mølle og truet Møllerkonen, hendes Børn og Tyende med et Gevær. Under disse Kampe var Rasmus og Jonas Jørgensens Fader, Jørgen Rakker, blevet saa ilde medtaget, at han derved tilsatte Livet.

Der var saaledes Nag mellem de to Rakkerfamilier, og to Aar efter, i 1670, da Skomager Jørgen Sørensen i Hillerslev, som var Farbroder til

202

Røde Rasmus Rakker, en Aften efter Solbjerg paa Vej hjem fra Svendborg kom ind til Jonas Jørgensen i Sørup, og de kom til at tale om Røde Rasmus, som nu boede i Assens, kom de snart i Slagsmaal, hvorunder Jonas Jørgensen tilredte Jørgen Sørensen meget ilde med en Kniv baade i Ansigtet og paa Kroppen. Dagen efter blev Jørgen Sørensen synet af 4 Mænd i Hillerslev, og Rasmus Hansen Degn i Krarup blev hentet for at forbinde ham. Jonas Jørgensen blev anklaget af Jørgen Sørensens Husbond Adolf Hans von Holsten paa Gelskov og holdtes fængslet i Nyborg i Bolt og Jern under Sagens videre Behandling ved Landstinget. Det paastodes, at naar man vilde stævne ham, turde ingen komme til ham, eftersom han havde 5 eller 6 lange Bøsser liggende paa Bordet.

Siden havde Jonas Jørgensen forgrebet sig paa en af Hvidkildes Bønder i Røskebølle. Da denne var paa sin farende Vej fra Svendborg hjem efter, "holdt Jonas i Vejen for ham og med Hug og Slag voldelig overfaldt ham med Sidegevær og andet." Marcus Gøye til Hvidkilde stævnedes ham. Dog lykkedes det ham at blive fri for Straf formedelst Godtfolks Forbøn og imod at love og forpligte sig til "ved Ære og Æres Fortabelse, at han herefterdags enten selv eller ved andre ej vil fejde eller fejde lade paa nogen af den gode Mands Tjenere eller Betjente, ej heller herefter at huse eller hæle nogen Kæltringer, langt mindre lade sig finde med Bøsse, Pistoler eller Pafferter at skyde i sit Hus eller derudi gøre noget nogen Mand til Skade, men ellers at skikke og forholde sig efter hans Majestæts seneste derom udgangne Forordning." Og hvis han heri forsaa sig, var han straf-fældig til sin Husbond 10 Rdr. og desuden at lide efter Lands Lov. Ydermere lovede Jonas Jørgensen at skikke og forholde sig imod sine Naboer og Genboer ærlig og vel udi Huse, By og Mark under bemeldte Strafs Lidelse. Paa den anden Side lovede den overfaldne ikke at forulempe Jonas Jørgensen, hvorpaa de begge for Retten gav hinanden Haanden som venlig og vel forligte.

1666 havde Rasmus Nielsen i Hillerslev faaet kongelig Bevilling som Hestegilder i Fyn, hos hvem der havde det behov. Maaske er det ham, der kaldes Røde Rasmus Rakker. 1675 fik Hestegilder og Svinesnider Rasmus Jørgensen, boende i Hillerslev, ligeledes kongelig Bevilling til at være Hestegilder og Svinesnider i Fyn. Rasmus Jørgensen, som blev overfaldet i Vantinge, men 1670 er bosiddende i Heden, fik 1686 tilligemed sine to Sønner, Jørgen og Niels Rasmussen, tilladelse til "alene at lade sig bruge at skære Heste udi Nyborg Amt."

1681 fæstede Rasmus Christensen Hus paa Gelskov Gods vistnok i Hillerslev. Efter Fæstebrevet eller Kontrakten skulde han bl. a. hvert Fjerdingaar gøre Skorstenene rene, uden Betaling skære Hestene paa Gaarden og bortføre og flaa alle døde Kreaturer, gøre Bistader, Tømmer, Tøjr, Seletøj til Hestene, saa meget som der var Brug for, endvidere bortfjerne alt fra Byerne, saavidt de hørte til Godset, og gøre det billigere for Godsets Bønder end for fremmede. Og ellers skulde han forholde sig skikkelig og vel, saa ingen skulde have sig at beklage over ham og dem, der hørte ham til. 1683 fæstede Hans Andersen Huset, og 1685 Christen Christensen.

1687 har Hans Andersen igen antaget sit forrige Hus paa de Betingelser, at han skal gøre Skorstenene rene paa Langesø, naar behøves og begæres, og, naar Forpagtningen er tilende, paa Gelskov og saa ellers, hvor von Holsten bor. Fremdeles være tilrede, naar Ulykker kommer paa Bæster eller Kræ "som Gud naadelig forbyde," og ellers holde sig stille og lydig efter Loven og holde sit Hus ved Magt.

1689 har von Holsten efter Hans Andersens Begæring "forundt Christen Christensen fra Odense, naar han først har erholdt sin lovlige Afsked hos Odenses Magistrat, at drage ind i Huset til Hans Andersen, saa at de skal staa en for begge og begge for en, rette sig efter forskrevne Kontrakt og komme her til Langesø, saa tidt jeg deres Arbejde behøver, med deres egne Heste. Og saa skal de mine Bønder samme Steds ingen Fortrød gøre, mens naar de for dem trækker en Best eller Ko af da ej videre at tage end 12 Skilling danske, og derimod at betale til Bymændene igen efter Billighed for hver Best eller Hoved, de der vil have i Græs."

Kirken og Rakkerne.

Kirkebogen indeholder ikke saa faa Navne paa Rakkere. Familierne var for det meste ret børnerige, og naar Børnene skulde døbes, nævnes blandt Fadderne andre Rakkere, eller der staar kun, at Fadderne var Folk af samme Familie, af deres egen Slægt, af samme Slags Folk, ofte var de fra Horne, Hillerslev, Nybølle eller Odense. Der nævnes nogle Gange Navne paa Glarmestre, som nærmest maa have været regnet for Rakkere, da de havde Samkvem med disse.

Det var især i Hillerslev og Nybølle, Rakkerne holdt til indenfor Hillerslev Sogn, og i Hillerslev har de sagtens fra ældre Tid beboet det Hus i Øvre-Hillerslev, hvor det senere vides, at Rakkerne havde til huse.

I Begyndelsen af 1670'erne forekommer Enevold Troelsen i Hillerslev, og 1676 fik Peder Eriksen Glarmester i Hillerslev, tilhuse hos Jørgen Sørensen (vel Skomageren), et Barn døbt i Kirken. 1689 fik Laurits Christensen, Broksnider i Sallinge, et Barn døbt, en af Hillerslev Natmænds Kvinder bar Barnet, og de andre af samme Familie var Faddere.

Foruden Christen Rakker i Hillerslev i 1690'erne forekommer sammesteds Søren Christensen 1693 og 1701. I Nybølle Andreas Glarmester 1703 og 1705, og Jacob Glarmester 1707 og 1712.

1706 blev Christen Christensen Natmand i Nybølle og Mette Marie Olufsdatter viet i Kirken. Forloverne var Jacob Glarmester og Christen Christiansen Rakker i Nybølle. I Løbet af de følgende omtrent 20 Aar fik de 10 Børn døbt i Kirken; det første døde dog under Prædikenen, forinden det kunde naa at blive døbt. Et af dem blev baaret af Lille Søren Datter i Hillerslev, og hendes Fader Søren Christensen stod Fadder, til et andet var Thale N. datter i Nybølle Fadder.

En Søster til Mette Marie Olufsdatter var sikkert Anne Olufsdatter, der 1716 blev viet til Christian Jensen i Nybølle, Forloverne var Rakkerne Christen Christiansen og Christen Christensen sammesteds. En anden Søster var formodentlig Else Marie Olufsdatter, som 3. Juledag 1719 blev viet til Johan Lauritsen, "begge er af det omløbende Parti."

Omrejsende og omløbende Folk var der ogsaa en Del af i de Tider, og undertiden maatte de søge til Kirken, naar de vilde giftes, eller have et Barn døbt. 1708 døbtet et Barn, hvis Forældre "var omrejsende folck eller omløbende i landet; Een af same folck bar barnet." 1723 blev en omrejsende Glarmester Anders Andersens Barn døbt og blev baaret af dets Farmoder, Jacob Glarmesters Hustru i Nybølle, men som Faddere var dog mødt Lars Møller paa Nybøllegaard, Oluf Skytte paa Gelskov og Christen Smed i Nybølle.

1721 blev sammen viiede Rasmus Rasmussen og Anne Olufsdatter, af de omrejsende Folk. Det er formodentlig den ovennævnte Anne Olufsdatter, der kan være løbet fra sin tidligere Mand, eller han maaske er død. 1722 viiedes Peder Hansen og Anne Marie Andriisdatter, som er af de omløbende Folk. Hun er rimeligvis Andreas Glarmesters Datter i Nybølle, der blev døbt 1705.

Alt dette viser, hvorledes Rakkerfamilierne var indgiftet i hinanden og holdt sig til deres egne, hvor de fandtes. I Hillerslev Sogn har de til Tider næsten udgjort et lille Samfund. Noget svandt det af dem, da Christen Christensen i Nybølle med Familie 1731 rejste til Nyborg, og Mads Ladefoged fik hans Hus. Men der var nok tilbage endda.

Hvorledes de omløbende ogsaa dengang kunde indrette sig, ses af et Sted i Tingbogen 1698: "Lars Jørgensen i Hillerslev (I-10) tillige med samtlige Indbyggere i Hillerslev, saa mange som ejer Grund i Marken, lod i Dag oplyse 1 gl. Hampetags Overdyne, 1 Hoveddyne og 2 Lagener, som de samtlige tilligemed Christoffer Pedersen paa Gelskov har funden udi en opbyggt Hytte paa Lars Jørgensens Grund, fra hvilken de iboende er undløben; skulde findes nogen, som sig saadant lovlig kunde vedkende, kan de saadant bekomme."

1738 blev Natmanden i Hillerslev Oluf Christensen viet til Margrethe Albretsdatter fra Horne af den derværende Rakkerfamilie. Han maa være den Ole, der blev født 1712 som Søn af Natmanden Christen Christensen i Nybølle, og Oles Søn Albret Olsen var siden i mange Aar Natmand i Hillerslev. Huset, han beboede, laa lige overfor og Vest for Kløverpris' Gaard (Matr.No.4.) og fik efter Udskiftningen Matr.No.25 med Jordlod No. 15. I Jorden omkring Stedet, hvor Huset laa, finder man mange Ben af Heste, og Marken herved blev kaldt Albretskrogen. 1808 afstod han Huset til en Svigersøn. Denne afstod det 1824, men blev boende i det som Indsidder tilligemed sin Hustru og Svigermoder, som døde 1835, 100 Aar gammel. - I Nybølle skal Rakkerne have boet i Huset Øst for Gaarden Matr.No.5.

Da Skorstensfejerer Johan Nielsen i Nybølle skulde have sit andet Barn døbt 1745, brød Præstens Hustru i Øster-Hæsinge, Madame Hee, med den gamle Fordom og Afsky for at have med Rakkerne at gøre, idet hun bar Barnet, medens Degnens Hustru, Kusken, Tjeneren og Skytten paa Fjellebro var Faddere. Allerede 3 Aar tidligere ved Johan Nielsens første Barns Daab var Fadderne udelukkende fra Fjellebro, hvor Johan Nielsen fejede Skorstenene for sit Herskab.

Fra nu af var ærlige Folk ofte Faddere for Rakkernes Børn, men aldrig saaledes, at de mødte sammen med Rakkere, altid var de hver for sig ved hver enkelt Daab, enten udelukkende Rakkere eller udelukkende ærlige Folk.

Provstinde Hee i Øster-Hæsinge bar igen en Rakkers Barn, da Albret Olsen i Hillerslev 1768 skulde have sit andet Barn døbt, og ved en senere Daab i samme Familie var det Degnens Datter, der bar Barnet.

I Nybølle var Andreas Johansen Skorstensfejer, vistnok en Søn af ovennævnte Johan Nielsen, blevet gift 1766, og ved hans mange Børns Daab de følgende Aar var Fadderne snart ærlige Folk fra Sognet, snart Rakkere især fra Svendborg.

706

De omrejsende Folk holdt gerne til hos Rakkerne, men ved Lov og kongelige Anordninger var det forbudt at huse saadanne Kæltringer og omstrejvende Lediggangere, der snart kunde forvolde Ulykker, hvor de opholdt sig.

1774 blev Natmændene Albret Olsen i Hillerslöv og Andreas Johansen i Nybølle stævnet for at have huset og hælet en Del Kæltringer og Landstrygere. Der er Tale om Personer som Skurvede Jørgen, Røde Hans og Mads Rakker, af hvilke sidstnævnte, der ellers hed Mads Pedersen og var født i Nybølle, men nu boede i Hjerup i Kerte Sogn, var "berygtet for at føre Komplot med sig af slette Mennesker, der er mistænkte og beskyldte for at strøje Landet omkring og øve Tyverier samt andre skarnagtige Gerninger."

Anledningen til Stævningen var, at der hos to af Gaardmændene i Nybølle var fundet en Tørv og en udbrændt Fyrtønde i Udhuset oppe under Taget, som om der kunde have været forsøgt Ildspasættelse.

Vidnerne forklarede, at Natmændene for deres egen Person ellers levede fredeligt og skikkeligt iblandt dem og førte et stille og efter deres Stand skikkeligt Liv. Men for omtrent et Aar siden var der nogle Kæltringer hos Andreas Natmand og havde nogle Børn med sig, som løb om at betle i Byen, og da havde Mændene i Nybølle advaret Andreas, at han ikke maatte huse saadanne Folk, som var Byen til Byrde, hvorpaa Andreas lovede at skille sig af med dem, som ogsaa skete.

De to indstævnede Natmænd lovede for Eftertiden ikke at ville indtage nogen af den Slags Folk og beklagede, at de ofte og mange Gange ikke havde kunnet blive Mads Rakker og hans Medfølgere kvit, men saafremt disse eller andre oftere skulde lade sig se, vilde de være redebonne til selv at opbringe dem og overlevere dem til Sognefogderne. De slap med at betale en mindre Bøde.

For 16. April 1781 indeholder Tingbogen følgende: "For Retten mødte Andreas Johansen, boende i Nybølle By, Hillerslev Sogn, som havde lært og gjort sig perfect i at skære Hingste. Og da han haver vist Prøve paa hans Habilitet mere end ~~kix~~ 6 til 7 Aar, og han af mange af d'hr. Proprietærer i Nyborg Amt haver været anmodet om i dette Foraar at vedblive denne Forretning, som og af hans Ekscellence Hr. Gehejme-Raad og Amtmand, Baron von Holsten, underdanigst er bleven ansøgt hertil at beskikke ham, som og har tilsagt ham saadant med den Condition, at han nedlagde og frasagde sig Natmands Tjeneste, som han iblandt hidtil har øvet, saa siden han dertil var villig og uden des havde besluttet og resolveret at frasige sig Natmands Bestilling, saa var det til den Ende,

han her for Retten var mødt for at gøre den Declaration, at naar han maa efter ihændehavende Attester blive antaget til Hingsteskerer eller saakaldede Capun Mester i Nyborg Amt, nedlægger han Natmands Bestilling og sig dermed for Eftertiden aldeles ikke befatter. Om denne hans Erklæring begærede han sig Tingsvidne udstedt for samme at overlevere til Amtets høje Øvrighed og derimod erholde højbemeldtes Bestalling paa som meldt at være Hesteskærer i Nyborg Amt, som han udbeder sig med den Clausul, at ingen andre uberettigede skal indsnige sig og gøre ham Indgreb udi denne hans Bestilling, og hvorimod han lover oprigtig og villig at begegne Godtfolk med denne hans Forretning i alt upaaklagelig herefter som hidtil, saa længe han samme vedbliver. Herom var det, som meldt, han begærede sig Tingsvidne for Retten udstedt, som blev bevilget."

Den 12. September 1785 blev paa Tinget, læst Bestalling for Andreas Johansen, Husmand i Nybølle, under Fjellebro Gods, paa at være Hingsteskerer i Nyborg og Tranekær Amter, dateret Odense, den 22. April 1781."

Det var unægtelig et Fremskridt, fra Natmand i Nybølle til Kapunmester i to Amter.